

>> Sant Hilari Sacalm.
Monument a Josep Moragues,
de Domènec Fita (1991).

Una comarca de pas

La Selva, curulla de comerç en temps de pau i de penalitats en temps de guerra

Ser una comarca de pas vol dir que, en temps de pau, el comerç i la riquesa hi afluïxen i que, en temps de guerra, el pas dels soldats l'arruïna. El Pacte de Gènova (1705) significà el rebuig a Felip V i el reconeixement de l'arxiduc Carles com a Carles III. La Selva es convertí en camp d'operacions dels interessos d'ambdós monarques.

MIQUEL BORRELL > TEXT

No fou un canvi fàcil: la majoria de pobles i ciutats tardaren a decidir-se, i molts ho feren empesos per petits escamots que entraven en els pobles i obligaven els jurats a proclamar el nou rei Carles. Quan la flota aliada bombardejà Mataró l'agost de 1705, tots els pobles de la costa anaren acceptant el nou rei: el Consell dels Quaranta de Blanes atorgà obediència al monarca el 7 de setembre. El 12 d'octubre, Girona es rendia no per convenciment, sinó per evitar el setge i saqueig de l'exèrcit austriacista. Amb Girona, tots els pobles selvatans acceptaren Carles III, que entrà oficialment el set de novembre de 1705 a Barcelona. A les Corts del mateix novembre, tot i l'ampliació de ciutats participants en el Braç Reial, cap vila selvatana hi obtingué representació, i només l'abat d'Amer, ja des d'èpoques anteriors, en formava part. Els dos grans senyors de la Selva —el marquès d'Aitona i el marquès de Ru-

pit— havien fugit tot refermant la seva obediència a Felip V, fet que aprofitaren pobles i viles per demanar deixar de dependre de la jurisdicció nobiliària i passar a la reial. Amb la necessitat de diners que tenia, el nou rei Carles III acceptà la petició de 64 llocs i viles a canvi d'un donatiu de 35.000 lliures. A la Selva, aquesta mesura afectà Caldes de Malavella, Blanes, Hostalric, Maçanet de la Selva, Vidreres, Riudarenes, Vallcanera, Anglès —amb la Cellera, Osor, Orri, Grions, Gaserans—, Sant Feliu de Massanes (Bui-xalleu), Reminyó, Massanes, Tossa i Lloret.

Guerra i més guerra

Des d'aquest 1705 fins a l'any 1711, les terres selvatanes visqueren el fuet de la guerra. Carles III disposà que els militars no podrien obligar la pagesia a donar-los llenya, palla o queviures, i també disposava que les tropes s'allotjarien en aquarteraments o castells del rei i no en cases privades. Malgrat tot, l'interès del poble per l'arxiduc era minso. L'in-

Quan la flota aliada bombardejà Mataró, l'agost de 1705, tots els pobles de la costa anaren acceptant el nou rei

>> Placa commemorativa de la batalla de Grau d'en Sala, a Arbúcies.

>> Portades del conte El combat d'Arbúcies i del llibre 1714 El combat d'Arbúcies. Una victòria catalana, d'Arnau Cònsul Porredon.

tent de Carles de demanar a les institucions l'aixecament d'una lleva per defensar el país topà amb les institucions mateixes, que ho veien car i difícil, però sobretot xocà amb el poble, mancat d'entusiasme per allistar-se. El cas de Blanes és exemplar: per manca de voluntaris, el febrer de 1706 es va intentar fer una lleva de quaranta homes i, en no aconseguir-ho, no quedà altre remei a les autoritats que esperar el diumenge a la sortida de missa, encerclar la plaça de l'església i «raptar» tots els homes en edat militar que trobaren a la plaça.

L'abril de 1706, tropes filipistes travessaren la Selva i assetjaren Barcelona. En el camí cometeren múltiples barbaritats, assassinats, represàlies, saqueigs i robatoris, fet que accentuà l'odi contra el francès. Pels mateixos mesos, corria per la Selva el general Josep Moragues reclutant gent i diners per crear un regiment de cavalleria. La primavera de 1708 Noailles tornava a assetjar Girona, amb tot el que això significava per a la rereguarda de la plana de la Selva: serveis, bagatges i aprovisionament de la ciutat. L'Empordà, la Selva i el Vallès es convertiren en una terra de ningú. Els austriacistes eren incapaços de controlar res més lluny que uns quilòmetres enllà de Barcelo-

na, i els francesos entraven cada primavera fins a Girona o Hostalric i practicaven una política de terror a base d'extorsions, segrestos de jurats i saqueigs.

Mentre Carles III reconqueria efímerament Madrid, Noailles tornava a assetjar Girona la tardor de 1710 i la conqueria el gener de 1711: restava en mans dels francesos la Selva fins a Hostalric. La pagesia i els vilatans tornaren a patir les extorsions dels francesos i dels miquelets, que es quedaren controlant Girona instal·lats a la capital i a les viles properes. Només un exemple sobre les destrosses de la soldadesca: «Lo mes de desembre del any 1711 després de esser passades las tropas de las dos Coronas al tornar de Hostalrich pararen camp en lo veynat de las Mallorquinas ahont dexaren inhabitable la casa del mas Rossell de la parròquia de Vallcanera per quant

L'intent de Carles de demanar a les institucions l'aixecament d'una lleva per defensar el país topà amb les institucions mateixes

El general Moragues

De les Guilleries al capdavant de la Guerra de Successió

Josep Moragues va néixer el 1669 per ser l'hereu d'una hisenda situada entre Sant Hilari Sacalm i Joanet. Era el que en podríem dir un pagès benestant. El pare va morir quan ell tenia 16 anys, i el jove Josep es va fer gran menant el mas. Es va casar el 1693 amb Cecília Regàs, d'una família de ciutadans honorats de Girona, propietaris del mas Regàs d'Arbúcies.

La Guerra dels Nou Anys va empènyer Moragues a la lluita contra l'invasor francès, que havia ocupat Sant Hilari. S'enquadra dins d'una companyia de fusellers menats pel veguer de Vic, en la qual va destacar pels seus dots militars. Hi va entrar en contacte amb un seguit de personatges d'extracció social semblant, amb els quals formaria el grup dels Vigatans, declaradament antifrancès, i amb els quals no perdria mai el contacte malgrat la fi de la guerra.

Per això, quan, el 1705, Moragues i els Vigatans reben la proposta de mobilitzar el país contra el nou poder borbònic, s'hi afegeixen sense dubtar, en un pacte signat a l'ermita de Sant Sebastià, prop de Vic. El «pacte dels Vigatans» obre la porta de la península ibèrica a les potències que s'oposen a l'eix Madrid-París, encapçalades per Àustria. La campanya dels Vigatans a Catalunya facilitarà que el desembarcament aliat i la posterior conquesta de Barcelona sigui un èxit i que l'arxiduc es pugui proclamar rei amb el nom de Carles III.

Tot i que el nou rei premia Moragues ascendint-lo a coronel i fent-lo cap d'un regiment, ell és més un home d'acció que d'honors, i aviat forma una companyia que contribueix a rebutjar l'intent de Felip V de recuperar Barcelona. Els seus dots militars, finalment, contribuiran al fet que se'l nomeni governador de la ciutadella de Castellciutat i se l'ascendeixi a general.

Moragues compleix l'encàrrec amb solvència. Organitza la defensa de la frontera i esdevé un veritable obstacle per a l'acció dels francesos des de l'altra banda del Pirineu. Atura l'enemic al Baridà i organitza partides d'homes de confiança que es mouen per tota la

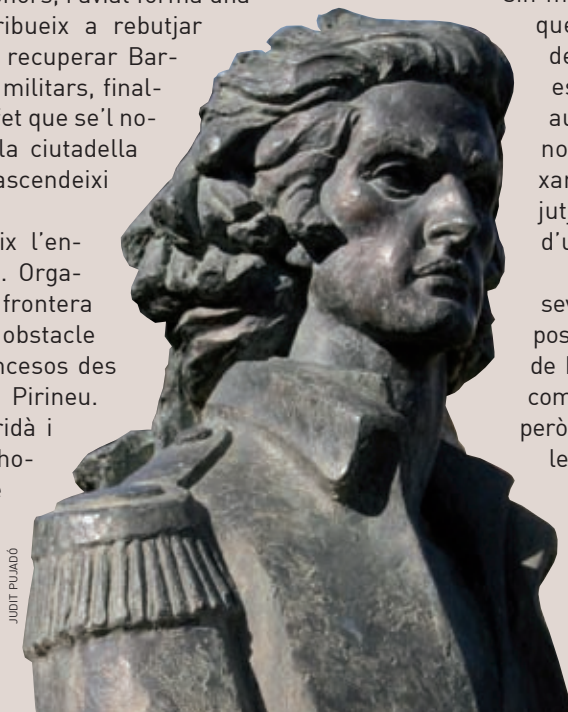
serralada. El 1710, en una acció prop de Sort, coneix la que serà la seva segona esposa, Margarida de Giralt, amb qui tindrà el seu únic fill, Joan Baptista.

Però el 1713 la pau d'Utrecht deixa Moragues tot sol davant l'empenta franco-castellana. Amb prudència, decideix rendir una plaça que ja estava perduda i els borbònics entren a Castellciutat havent signat prèviament amb ell una capitulació honorosa que estipulava que els seus homes havien d'arribar sans i estalvis a l'assetjada Barcelona. Moragues, malalt, es retira a Sort, on s'assabenta amb disgust que les clàusules de la rendició no han estat respectades.

Quan es recupera, Moragues intenta inútilment recuperar Castellciutat. La seva família és feta presonera, portada a Balaguer i alliberada (menys dels nebots) en una acció de pel·lícula dirigida per ell mateix. Els porta a la seguretat de Cardona i es posa a les ordres del marquès del Poal, que dirigeix les accions destinades a obstaculitzar el setge de Barcelona i l'ocupació borbònica de la Catalunya central. L'estiu de 1714 trobem Moragues lluitant incansablement a Olost, Gombrèn, les Guilleries, la plana de Vic... Fins que passat l'11 de setembre rep l'ordre de retirar-se a Cardona per rendir-se als vencedors.

Els pactes de la rendició mencionen expressament la seva persona. Convençut erròniament que ell i la seva família serien respectats, se'n torna a Sort, d'on intentarà marxar aviat, quan les coses es posin magres per als dirigents austriacistes que no s'han exiliat. La por per la sort del nebot encara presoner fa que no es decideixi a passar la frontera, i les autoritats el citen a Barcelona, d'on ja no podrà fugir. Ordinarà un intent de marxar a Mallorca, però serà delatat, pres, jutjat sumàriament i executat en menys d'una setmana.

Els vencedors s'acarnissaran amb la seva persona, i deixaran el seu cap exposat durant dotze anys sobre el portal de Mar de Barcelona. Durant molts anys, com tot el país, la seva causa serà oblidada, però la reivindicació de la seva figura, paral·lelament al desvetllament de tot allò que es va perdre el 1714, acabaran, no sense dificultats, retornant a la figura de Josep Moragues el reconeixement que es mereix.

JUDIT PUJADÓ

>> *Bust del general Moragues a Sort.*

Joan Llinàs i Pol és historiador i director de projectes d'Atrium Cultura i Patrimoni, SLU.

se n'aportaren y espatllaren totas las portas, finestras, sostras y bigas de dita casa».

Cada cos d'exèrcit que passava per qualsevol vila demanava aquests serveis: diners en efectiu per mantenir la tropa; serveis en forma d'allotjaments i aliments per a homes i bestiar; i, finalment, bagatges en forma de transport. Quan les tropes arribaven a un poble feien presentar el batlle i els jurats, als quals exigien aliments, diners i transport, i segrestaven algun dels jurats, el qual servia de penyora. Si l'endemà no havien pagat el que es demanava, la tropa s'enduïa presoner el jurat, de poble en poble, amb el perill que això comportava pels maltractaments que acostumava a rebre. A Riudarenes, el 17 de desembre de 1711 els francesos segrestaren un jurat, i l'11 de febrer de 1712 el comú creava un censal de 350 lliures amb l'acord que cada veí pagaria un trentè de la collita per redimir-lo.

Sols i abandonats

El 27 de setembre de 1711 el rei Carles III abandonava Catalunya per ocupar la corona imperial. Les tropes aliades s'anaren retirant progressivament, tot i que l'abril de 1712 encara assetjaren Girona; vivien sobre el terreny i el setge continuà fins al 2 de gener de 1713

quan, empeses per Berwick, es retiraren cap a Hostalric, que fou conquerida el mateix 1713, talment com Blanes, i el gener de 1714 hi hagué prop d'Arbúcies la famosa batalla del Pujol: mentre el general borbònic Bracamonte assetjava Vic, el duc de Pòpuli li envià reforços des d'Hostalric, els quals arribaren el 13 de gener a Arbúcies i hi cometeren excessos. Els arbuciencs cridaren a sometent els pobles veïns i atacaren els francesos al Pujol. Els van derrotar i els van prendre cinc banderes, que es repartiren enter Arbúcies, Sant Hilari Sacalm, Espinelves i Viladrau.

L'11 de setembre de 1714 entrava a Barcelona el duc de Berwick. Aquesta és la visió que en tingué el pagès de Santa Coloma Joan Llandric: «[...] la ciutat de Bar[celo]na estigué asitiada 14 mesos sens tenir ajuda de ningú antes no se volgué donar, y después se [h]agué de entregar y se romperen tots los privilegis de Catalunya, de aon ploram y plorarem nosaltres y nostres desenden[t]s». Els deutes de la guerra no es redimiren fins a mitjan segle XVIII, a base de pagaments extraordinaris anuals (redelmes) o de venda de joies religioses.

Miquel Borrell i Sabater és doctor en Història Moderna.

>> *Casa natal del general Moragues, situada a Sant Hilari Sacalm.*

Els arbuciencs cridaren a sometent els pobles veïns i atacaren els francesos al Pujol. Els van derrotar i els van prendre cinc banderes